

БІЛЯ ВИТОКІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ ВИДОБУТКУ НАФТИ І ГАЗУ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (ДО 120-РІЧЧЯ НАФТОГАЗОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ)

Я. І. Мандрик, Л. В. Білоус

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;
76019, м.Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15;
тел. +380(342)72-71-40; e-mail: igb@nung.edu.ua*

На перших порах видобутком нафти займались люди різних професій, без спеціальної підготовки. Початок організованої підготовки спеціалістів нафтового промислу відноситься до 1885 р., коли у с. Слобода Рунгурська було відкрито першу в Галичині вертничу школу. Цього ж року у с. Роп'янка було відкрито першу в Європі професійну нафтову школу. У 1886 р. у м. Бориславі уряд створює Крайову гірничу школу, яка в 1928 р. була реорганізована в Державну школу вертничу в Бориславі. У статті досліджено навчальну програму школи, рівень кваліфікації підготовлених фахівців, їх місяця роботи.

Крім державних шкіл у Галичині було створено і приватну школу підготовки фахівців для нафтових промислів (1935р. у м. Ясло). Так зароджувалась організована підготовка спеціалістів для видобутку нафти і газу в Східній Галичині.

Ключові слова: *спеціаліст нафтогазового виробництва, система підготовки, спеціальні курси, школа, інженер-нафтовик.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Освіта незалежної України у 2018р. святкує 120 років із початку організованої підготовки фахівців вищої кваліфікації нафтогазового комплексу. Цей ювілей мав певну історичну підготовку, коли на певному етапі зароджувалась нафтогазова освіта в українських землях. Цій проблемі присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток нафтогазової освіти в українських землях не був предметом аналізу наших науковців. На сьогоднішній день є тільки деякі наукові дослідження, у яких знайшли висвітлення ці проблеми. Серед них: «Кафедра буріння нафтових і газових свердловин. 80 років. ІФНТУНГ», та «Нафта і газ Прикарпаття. Нариси історії». З цієї причини автор повністю опирається в дослідженні на власні публікації.

Формування цілей статті. У статті автор поставив за мету розкрити процеси створення та діяльності системи підготовки фахівців нафтового профілю із середньою спеціальною освітою. Дослідження охо-

плює роки до створення у Львівській політехніці спеціальності нафтогазового профілю, де готувались фахівці з вищою освітою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Друга половина XIX ст. характерна в Галичині стрімким розвитком нафтогазового промислу. Цей поступ був неможливий без відповідного кадрового забезпечення.

На перших порах видобутком нафти займалися люди різних професій, різного професійного рівня, без спеціальної підготовки. Робітниками на промислах, в основному, були збіднілі селяни, а нагляд за їх роботою виконували освічені, але без спеціальної підготовки люди, які опанували нафтовий фак у процесі виробництва.

У 1877 р. нафтопромисловці Галичини збираються на свій перший з'їзд і створюють першу суспільну нафтову організацію із назвою «Крайове Товариство Нафтове» (КТН). Завданням цієї організації було об'єднання промисловців та спеціалістів нафтового промислу для координації дій, зокрема, фахової підготовки працівників копалень, як керівництва так і робітників. За ініціативою КТН у 1885 р. у с. Слободі Рунгурській було відкрито першу в Галичині вертничу школу. Рішенням Крайового гірничого уряду у цій школі було запроваджено обов'язкову робітничу практику, для кандидатів на виробництво копалень (2, с. 83).

Цього ж року біля м. Кросно у Роп'янці було відкрито першу в Європі професійну нафтову школу під назвою «Практична школа верчення ударного». Навчання тривало 3-5 місяців. Було закуплено комплексне бурове обладнання канадського типу. Випускники школи ставали буровиками і дозорцями руху нафти. Учні школи мали оволодіти методикою та практичним досвідом ударного канадського буріння. Рівень навчання і вимог екзаменаторів були настільки високими, що випускники школи могли виконувати обов'язки керівників у нафтовому промислі (1, с. 189).

У 1888 р. школу було переведено з Роп'янки до В'єтжні і названо «Школа вертнича у В'єтжне».

Було розширено навчальні програми і поповнено школу кваліфікованими викладачами, серед них, З. Сушицький, А. Кобринський, С. Новак. До складу випускних екзаменаційних комісій залучали професорів Львівської політехнічної школи (Л. Сирочинський), Галицької спілки видобувачів нафти (З. Сушицький, С. Ольшевський), Крайового нафтового товариства. Випускники даних шкіл працювали не тільки в Галичині, а й за її межами. Школу в Роп'янці закінчило 50 осіб, у В'єтжні 60 осіб (3, с. 462).

У 1886 р. Львівський крайовий уряд створює у м. Бориславі Крайову гірничу школу, яка готувала наглядачів для озокеритних шахт в околицях Борислава і Станіслава. У 1896 р. до неї було прилучено вертничу школу у В'єтжне і перейменовано на «Крайову гірничу та вертничу школу в Бориславі» (4, с. 264).

Програма навчання в школі складалася із підготовчого і спеціального гірничого та вертничого курсів. Програма була розрахована на 2

роки. На підготовчому курсі слухачі засвоювали певний загальний рівень знань із фундаментальних предметів, а також навчалися технічного та ескізного креслення. Слухачі із вищою освітою могли бути звільнені від відвідування занять на підготовчому курсі.

На гірничому курсі слухачі вивчали спеціальні предмети – мінералогію, технічне креслення, науку про гірництво, гірничі машини, електротехніку, рахівництво, законодавство та інструкції, а на вертничому – мінералогію, технічне креслення, технічну механіку, науку про котли та парові машини, вертництво, науку про глибоке буріння, електротехніку, рахівництво, законодавство та ділову документацію.

До школи приймали чоловіків віком понад 20 років з освітою не менше двох класів гімназії та стажем роботи в копальнях не менше одного року.

Соціальне походження могло бути різне – від робітників і селян до інтелігенції та шляхти.

Навчання в школі відбувалося в першу зміну, в другу та третю – слухачі працювали на копальнях. Після закінчення терміну навчання випускники склали кінцевий іспит і отримували кваліфікацію штейгера, доглядачів руху копалень, керівників і директорів копалень.

Під час канікул при школі працювали спеціальні курси поєднані з працею у копальнях. Вони були створені для десяти студентів вищих навчальних закладів, які після закінчення навчання пов'язували своє життя із працею на нафтових промислах.

У роки Першої світової війни (1914-1918 рр.) школа не працювала. Це негативно позначилося на кадровому забезпеченні нафтових промислів. Тому відразу після закінчення воєнних дій було відновлено роботу гірничо-вертничої школи під назвою «Колишня крайова гірничо-вертничо-школа». Програми навчання було продовжено до трьох років, це було зумовлено підвищенням вимог підготовки керівників копалень.

Випускники школи після однорічної практики могли обіймати посади доглядачів руху копалень, а після чотирирічної практики і здачі іспиту перед «Комісією для екзаменування кандидатів на керівників руху копалень земної олії у Львові» – керувати рухом копалень.

У 1928 р. згадану школу було ліквідовано, а замість неї відкрито «Державну школу вертничу в Бориславі», підпорядковану Крайовому шкільному округу у Львові. За період 1897 – 1928 рр. Державну школу гірничу та вертничу закінчило 388 осіб (3, с. 462).

Навчання у Бориславській школі тривало два роки без відриву учнів від роботи у вечірні та нічні зміни. Умовою зарахування до школи було закінчення чотирьох класів загальноосвітньої школи, п'ять років практики та складання вступного іспиту. Таким чином йшли вчитися віддані своїй справі та вже досить кваліфіковані люди.

Програма навчання охоплювала загальноосвітні предмети – мову, арифметику, геометрію, фізику, природничі науки, а також гігієну, першу медичну допомогу, науку про громадянство, та спеціальні науки – мінералогію, геологію, вертництво, експлуатацію покладів нафти, техноло-

гію, машинознавство, електротехніку, технічне креслення, промислову статистику, гірничо-поліцейські інструкції. При школі також діяли курси підвищення кваліфікації мотористів, машиністів та електромонтерів.

Після закінчення навчання учні складали випускний кваліфікаційний іспит перед екзаменаційною комісією, до складу якої входили представники Міністерства промисловості та торгівлі, Опікунської ради, директор школи та викладачі.

Діяльність цієї перспективної школи була припинена в 1939 р. у зв'язку з початком Другої світової війни

За весь період функціонування у Бориславі згаданих вище гірничо-вертничої та вертничої шкіл було підготовлено та випущено 1112 спеціалістів, серед них 260 гірників та 852 вертачі (5, с. 23)

Підготовлені школами високопрофесійні фахівці майже повністю йшли працювати в нафтовий промисел Галичини, а також в інших країнах, зокрема, в Алжирі, Аргентині, Венесуелі, Індії, Гані, Індонезії, Іраку, Італії, Канаді, Німеччині, Новій Зеландії, Перу, Росії, Румунії, Сирії, Угорщині та інші. Вони працювали там на посадах вертачів і керівників копалень, деякі організовували власні фірми.

Крім державних шкіл у Галичині було створено і приватну школу підготовки фахівців для нафтових промислів. У 1935 р. у м. Ясло працювала Приватна школа вертнича. Її діяльність базувалася на статуті Державної школи вертничої у Бориславі.

Заняття у школі проводилися п'ять разів на тиждень у вечірні години. Випускниками школи після складання підсумкового іспиту надавали такі самі права, як і випускникам Бориславської школи вертничої.

Бориславська та Ясловецька школи готували промислових майстрів, машиністів і електромонтерів для потреб нафтового промислу. До шкіл приймали учнів, які вже мали відповідну загальну підготовку, що сприяло отриманню певного рівня професійної підготовки.

Учні шкіл набували практичного досвіду, працюючи безпосередньо на промислі або на власному вертні чому обладнанні придбаному для проведення практичного фахового навчання (школа в Роп'янці).

До складу випускних екзаменаційних комісій входили представники гірничих управ, промислу, неурядових нафтових товариств і вищих закладів освіти.

Зрозуміло, що успішний розвиток нафтового промислу в Галичині був би неможливим без поповнення його кваліфікованими інженерними кадрами. Це добре усвідомлювали нафтопромисловці і крайові державні інституції. Тому Крайовий уряд і Галицький сейм почергово в роках 1862, 1871, 1873, 1875, 1878 намагалися створити вищу гірничу школу, але ця ідея не знаходила підтримки в австрійського уряду.

Таким чином, друга половина XIX ст. характерна впорядкуванням процесу підготовки фахівців нафтового промислу Галичини, надання йому організованого характеру. Однак розвиток нафтового промислу вимагав спеціалістів вищої інженерної кваліфікації.

Література

1. Діак У.В., Осінчук З.П. Газова промисловість України на зламі століть. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2000. – 236 с.
2. Іваницький Є., Михайлович В. Історія Бориславського нафтопромислового району в датах, подіях і фактах. – Дрогобич: Добре серце, 1994. – 125 с.
3. Кафедра буріння нафтових і газових свердловин. 80 років ІФНТУНГ. – Київ: Інтерпрес ЛТД. – 2003. – 43 с.
4. Нафта і газ України / під ред. М.П.Ковалка. – Київ: Наукова думка, 1997, – 382 с.
5. Нафта і газ Прикарпаття. Нариси історії. – Київ: Наукова думка, 2004. – 570 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.09.2018 р.

*Рекомендовано до друку д.т.н., професором **Мойсишиним В.М.**,
д. іст. н., професором **Марчуком В.В.***

AT THE ROOT OF THE ORGANIZED TRAINING OF OIL AND GAS SPECIALISTS IN EASTERN GALICIA (UP TO 120 OIL AND GAS EDUCATION IN UKRAINE)

Y. I. Mandryk, L. V. Bilous

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas;
76019, Ivano-Frankivsk, Karpatska Srteet, 15;
ph. +380(342)72-72-40; e-mail: igb@nung.edu.ua*

At first, oil extraction was carried out by people of different professions, without special training. The beginning of the organized training of oil industry specialists dates back to 1885, when in the village Sloboda Rungurska there was opened the first high school in Galicia. In the same year in the village Ropyanka there was opened the first professional oil school in Europe. In 1886 in Borislav the government created the Krajova Mining School, which was reorganized into the State College of the Virgin in Boryslav in 1928. In the article the educational program of the school, the qualification level of trained specialists and their working places are researched.

In addition to public schools in Galicia, they] created a private school for training specialists in oil industry (in 1935 in Yaslo city). Than is how the organized training of specialists for oil and gas production in Eastern Galicia was developed.

Key words: *specialist of oil and gas production, system of preparation, high school courses, school, oil engineer.*